

Heiligenbeeldenmuseum

Meer Nieuws?

Raadpleeg dan onze -up-to-date-
gehouden webstie:
www.heiligenbeeldenmuseum.nl

Voorwoord Voorzitter

Inmiddels hebben we al een jaar te maken met de coronapandemie maar deze is nog niet uit onze samenleving verdwenen. Er gloren gelukkig wat lichtpunten, zeker als de vaccinaties in een stroomversnelling komen. Dat biedt dan ook weer perspectief voor de opening van alle musea, die nu nog allemaal gesloten zijn. Schreef ik in de najaarsnieuwsbrief nog met enige enthousiasme dat er een mooie kerstgroepententoonstelling te zien was, helaas moest deze na 5 dagen open te zijn geweest al weer wegens strengere coronamaatregelen worden gesloten. Inmiddels is deze weer afgebroken en besloten is om nagenoeg dezelfde tentoonstelling in november weer op te bouwen.

Terugkijkend op dit voor ons en onze vrijwilligers teleurstellende jaar willen wij dat niet in mineur doen. Dank zij enkele extra financiële bijdragen van enkele donateurs maar vooral door een bijdrage van het (particuliere) Kick Start Cultuurfonds kon het verlies over het afgelopen jaar beperkt worden gehouden. De Nederlandse Museumvereniging, waarvan ons museum ook lid is, heeft zich tot nu toe erg ingespannen om voor alle musea passende ondersteuning te vragen. Mede dank zij een extra budget dat gemeenten voor steun aan de culturele sector hebben ontvangen, krijgt ons museum dit jaar voor de eerste keer een bijdrage van de gemeente Bronckhorst, waarmee wij natuurlijk erg zijn ingenomen. Dat geldt ook voor de bijdrage van het Kick Start Cultuurfonds, die wij ook in 2021 weer hebben ontvangen!

Ondanks de verplichte publiekssluiting hebben bestuur en vrijwilligers niet stil gezeten. Ter voorbereiding op de thematentoonstelling over

“100 jaar na Cuypers” wordt nu een nieuwe film over deze bouwer van onze kerk gemaakt, die wij na de opening graag aan u willen laten zien. Ook is begonnen met het inrichten van onze kerkzaal met voortbrengselen van zijn hand uit onze eigen collectie, aangevuld met enkele zeer bijzondere aanwinsten. Recent kon in Amsterdam een houten maquette worden opgehaald van de inmiddels afgebroken en door Pierre Cuypers gebouwde Maria Magdalenakerk, die aan ons museum is geschonken door de H.Emmausparochie.

Nog belangrijker was een schenking van een echtpaar uit Den Haag, dat een in het verleden door een familielid opgericht klein particulier museum beheerde en dat nu definitief is gesloten. Tot onze verbazing kunnen wij nu beschikken over een deel van de inventaris van de ook door Cuypers gebouwde H.Hart van Jezuskerk, beter bekend als de Vondelkerk, die al in 1977 voor de eredienst was gesloten. Destijds heeft de projectontwikkelaar die de kerk voor 1 gulden had gekocht, de inventaris uit de kerk laten verwijderen en in delen op een veiling verkocht. Zodoende kwamen delen van het hoogaltaar, enkele rijk versierde houten beeldnissen en consoles, een deel van een biechtstoel en nog enkele kleinere objecten uit die kerk eerst in Den Haag terecht en nu als schenking in ons Heiligenbeeldenmuseum! In de loop der jaren was wel aanzienlijke schade aan sommige delen ontstaan, die wij nu proberen verant-

Inhoud

Voorwoord	1
Thematentoonstelling met film, 100 jaar na Cuypers,	2
In memoriam Cuypers	2
Verklaringen voor de naam Kranenburg	3
Museum van het Ambacht	4
Buurtbus	4
Museumwetenswaardigheden	4
Wordt donateur	4
Colofon	4

woord te restaureren. Ook hebben wij enkele voorwerpen uit het werk van Cuypers tijdelijk in bruikleen, o.a. een door hem ontworpen monstrans uit de R.K. Kerk in Druten en uit het Tegelmuseum in Otterlo een kruiswegstatie uit de in Amsterdam afgebroken Cuyperskerk De Liefde. Wij hopen dat alles vanaf april weer in volle glorie te bewonderen valt en nodigen u hiervoor graag uit. Inmiddels heeft ook TV Gelderland opnamen in onze kerk gemaakt die graag aandacht willen besteden aan het feit dat Cuypers 100 jaar geleden is overleden. Door al deze activiteiten in dit nieuwe jaar hopen wij de teleurstellingen van de afgelopen periode achter ons te laten. Wij krijgen hier weer veel nieuwe energie van en hopen dat ook u hierdoor wordt aangestoken.

Uw voorzitter
Ton Rutting

Thematentoonstelling 2021 met nieuwe film

“100 jaar na Cuypers”

Vanaf het toegestane openingstijdstip tot 1 november 2021 wordt in het Heiligenbeeldenmuseum een thematentoonstelling ingericht, die aandacht besteedt aan de ontwerper/bouwer van deze kerk: dr. P.J.H. Cuypers. Omdat het in maart 2021 100 jaar geleden is dat hij op 94-jarige leeftijd overleed, is dit een prima aanleiding. Naast de belangstelling die door andere beheerders van Cuypersmonumenten aan dit thema wordt besteed, ligt er vanuit de museale functie een eigen verantwoordelijkheid om dit gericht inhoud te geven. Enerzijds geschiedt dit door de als museum ingerichte voormalige Antonius van Paduakerk (de oudst nog bestaande kerk van Cuypers), in beeld te brengen, maar ook door erfgoed van zijn hand ten toon te stellen. Naast een beperkt aantal objecten uit eigen collectie (enkele beelden uit zijn ateliers, een gipsen afgietsel van een borstbeeld van hem, enkele foto's en een gedenkpenning van de opening van het Rijksmuseum in Amsterdam) wordt gemikt op het tentoonstellen van bruiklenen.

Zo heeft het Heiligenbeeldenmuseum door schenking een aantal nieuwe objecten verkregen die in de tentoonstelling ook worden geëxposeerd. Het betreft o.a. een houten maquette van de door Cuypers ontworpen inmiddels afgebroken Maria Magdalenakerk uit Amsterdam. Ook zijn via een schenking uit Den Haag enkele belangrijke onderdelen van het interieur van de ook door Cuypers in Amsterdam gebouwde Vondelkerk (H. Hart van Jezuskerk) verworven, waaronder delen van het hoogaltaar, enkele houten beeldnissen en consoles, een onderdeel van een biechtstoel en enkele kleinere objecten. Deze delen waren met andere delen van het interieur in 1979 op een veiling verkocht en niemand wist meer van

het bestaan af. Het is heel bijzonder dat deze aanwinsten – na een eerste restauratie – weer aan het publiek kunnen worden getoond. Ook enkele bruiklenen van o.a. het Tegelmuseum in Otterlo, de H.H. Ewaldenkerk in Druuten en van een particulier maken deel uit van deze thematentoonstelling.

Film over Pierre Cuypers

Nadat al eerder een handzaam boekje is geschreven en een film is gemaakt over Cuypers in het Kerkdorp Kranenburg worden in een nieuw gemaakte film met als titel: “100 jaar na Cuypers” nog weinig bekende verhalen verteld en beelden vertoond van zijn omvangrijke oeuvre. Interessant zijn de interviews met drs. Pierre Cuypers jr., achterkleinzoon van de bouwmeester en met pater Henk Jongerius o.p. uit het ook door Cuypers ontworpen Dominicanenklooster in Huissen. Het boeiende verhaal wordt verteld door de bekende Vordense troubadour en verhalenverteller Gery Groot Zwaaftink. Het script is geschreven door museumvoorzitter Ton Rutting en de film is geproduceerd door Frans en Jopie Pietersen uit Lochem. De Provincie Gelderland verleende voor deze productie een subsidie uit een programma bestemd voor kleine musea.

Er bestaat ook een wandelroute die vertrekt vanaf het museum en langs 7 bouwwerken van Cuypers in Kranenburg voert. Een eerder geschreven boekje over Cuypers op de Kranenburg is in het museum te koop, evenals een usb-stick met de film over: “100 jaar na Cuypers”.

In memoriam Pierre Cuypers

Dit jaar is het honderd jaar geleden dat de beroemde architect P.J.H. (Pierre) Cuypers is overleden. Aangezien hij ook zijn sporen op de Kranenburg heeft achtergelaten is dat een reden om hier de aandacht weer eens op hem te vestigen.

Hij werd in 1827 geboren in Roermond waar hij in 1852 met enkele geestverwanten werkplaatsen of ateliers voor religieuze kunst stichtte. Daarbij ging het om het vervaardigen van altaren, beelden, kerkbanken, grafmonumenten etc. Zijn handelsmerk was de neogotische bouwstijl waarvan hij zoveel hield. Van zijn hand kwamen veel ontwerpen van kerken, andere bouwwerken en grafmonumenten, waarbij hij zichzelf in vele poses als model liet gebruiken. Zo heeft hij in de kerk van Kranenburg model gestaan voor een buste in de sluitsteen van de viering, het kruispunt van het schip en het dwarsschip. Ten minste zeventig kerken en honderden andere markante gebouwen zijn door hem ontworpen. De oudste nog bestaande Cuypers kerk staat echter op de Kranenburg. Maar daar is nog meer. De pastorie naast de kerk is ook naar zijn ontwerp gebouwd en iets verder staat nog een processie kapelletje. Op de begraafplaats staat een door Cuypers ontworpen grafkapel en ook de schoolmeesterswoning, vlak bij de kerk is van Cuypers' hand evenals het koetshuis van het huis Wientjesvoort.

Hoewel in de eerste plaats architect van kerken en kloosters, werden ook wereldse bouwwerken zoals het Kasteel De Haar, het Rijksmuseum en het Centraal Station van Amsterdam door hem ontworpen. Op het Binnenhof in Den Haag liet hij een imposante fontein verrijzen ter nagedachtenis aan Koning Willem II, maar hij ontwierp ook de neogotische troon in de Ridderzaal.

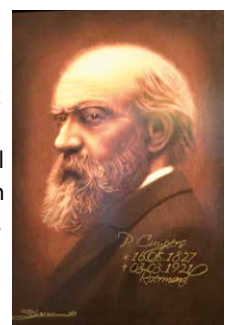
In 1865 verhuisde hij met zijn gezin naar Amsterdam dat hij een rooms-katholiek gezicht wilde geven. Op vaak onmogelijke hoekjes liet hij kerken verrijzen.

Cuypers was een ambitieus, veeleisend en ijdel man en dat maakte hem niet bij iedereen even populair. Zo wist achterkleinzoon en historicus Pierre Cuypers Jr. hiervan enkele voorbeelden te noemen.

In 1863 werd hij bijna het Vaticaan uitgezet omdat hij zich tegenover een kardinaal laatdunkend had uitgelaten over de roomse barok. Ook Koning Willem III kon niet door één deur met de eigenzinnige architect. De vorst weigerde het Rijksmuseum te openen: "Het is geen museum maar een aartsbisschoppelijk paleis", aldus de Koning. Hij had vaker ruzie met Willem III. Ook een keer tijdens de opening van het Noordzeekanaal in 1876. Cuypers en echtgenote voeren mee op een schip dat plotseling aan de kant werd stilgelegd. De fam. Cuypers werd verzocht van boord te gaan. Er was een enorme ruzie ontstaan over het feit dat Cuypers was uitgedost met de versierselen van de Orde van St. Gregorius de Grote, een hoge ridderorde van de Heilige Stoel.

In 1894 keerde hij terug naar Roermond waar de belangrijkste Nederlandse architect van de 19e eeuw in 1921 overleed. Hij ligt begraven in het habijt van de Dominicaner lekenorde, in het familiegraf, op de begraafplaats die hij in 1859 nog had heringericht.

Jan Willem de Gruijter

Verklaringen voor de naam Kranenburg

De naam Kranenburg is een naam die in Nederland op vele manieren voorkomt. Als familienaam of als bedrijfsnaam, locatie, boerderij of havezate. Bij Vorden in Gelderland ligt de buurtschap Kranenburg en daar werd in 1901 een klooster gebouwd. Het heeft in de loop der jaren heel wat Franciscaner Minderbroeders gehuisvest. Een van de meest markante bewoners van dat klooster is wel Pater Machelmus Reinders O.F.M. geweest. Hij werd geboren in 1895 in Harreveld en overleed in 1980. Vanaf 1957 tot aan zijn dood woonde hij op het klooster op de Kranenburg. Hij heeft zich in die periode vooral toegelegd op het onderzoeken van de streekgeschiedenis en publiceerde in 1971 o.a. "Kerken van Kranenburg". Hij besteedde hierin ook aandacht aan de herkomst van de naam Kranenburg.

Als mensen vroeger ergens een boerderij stichtten, was er veelal sprake van een naam van de locatie waarop de boerderij werd gebouwd. Hun woning kreeg dan heel vaak de naam van die locatie. In de loop van de tijd kregen de bewoners dan weer de naam van hun woning, dus van de naam van de oorspronkelijke locatie. Volgens pater Reinders kreeg de boerderij op de locatie Kranenberg de naam Kranenberg en later kregen de bewoners toen ook weer de naam Kranenburg.

Pater Reinders stelde dat er nooit een adellijk huis De Kranenberg heeft bestaan. Wel droeg hier, naar zijn zeggen, aan de Bergkappeweg eeuwen geleden een stuk grond de naam Kranenberg. Zijn conclusie was dat de naam Kranenburg is afgeleid van "kranenberg", een zandplaat (berg) in een moerassig gebied waar kraanvogels in hun jaarlijkse trek tijdelijk bivakkeerden. De naam Kranenburg zou daarvan zijn afgeleid, zijnde een borg of burcht op de Kranenberg. In dit geval een boerderij die daar stond aan de Bergkappeweg. De familienaam Kranenberg zou dus afgeleid zijn van een veldnaam. Hij doet verder geen onderzoek. Maar er zijn onderzoekers die stellen dat het ook zo zou kunnen zijn dat de locatie Kranenberg aan de Bergkappeweg die hij noemt misschien wel de naam heeft gekregen van de hoeve of welk ander pand dat daar eerder kan hebben gestaan. Op de website Kranenburgia verklaren onderzoekers de naam Kranenburg als volgt.

Inspectie ter plekke in 1964 en 2004 laat op genoemde locatie Kranenberg geen hoger gelegen stuk grond zien. Het is er even vlak en laag als de directe omgeving. De topografische kaart 34 C (Ruurlo en omgeving) toont wel dat de Kranenberg een stuk zandgrond is waarop de hoeve Het Elshof staat. Maar de kaart laat ook zien dat alle hoeven in die streek op zandgrond staan. Dat was pure noodzaak anders zou het pand door de zachte ondergrond verzakken. Het feit dat de Kranenberg een stuk zandgrond is, mag dus niet direct tot de conclusie leiden dat het ook een pleisterplaats voor kraanvogels was. Er zijn in geen eeuwen kraanvogels waargenomen.

De familienaam Kranenberg ontstond

in 1276 toen Bartholomeus II van Wassenaar (geb.1225) de ridderhofstad Kranenburg bij Bleiswijk erfde van zijn grootvader Filips I van Wassenaar. Zijn nazaten gingen zich Van Cranenburg noemen. Deze naam evolueerde in de loop der eeuwen in veel verschillende schrijfwijzen. Naar schatting is er in ruim 85 % van de Van Cranenburgs sprake van nazaten Van Bartholomeus II. De groepen Kranenburg/Achterhoek komen ook grotendeels uit Zuid Holland. Vooral Zutphen en Beltrum lijken in trek. In de 17e eeuw zijn er in de regio Zutphen 23 geboorten geteld en in Beltrum 11. Jan Meusz. Van Cranenburg (geb. 1400) verbond zich in 1427 onder ede met Hertog Arnold van Gelre en vestigde zich rond 1427 in Zutphen. Het lijkt niet logisch dat zijn familie op een boerderij is gaan wonen. Mogelijk heeft Jan in Zutphen of omgeving een landgoed gesticht met de naam Cranenburg. De oudst bekende Kranenburgs in Zutphen heetten Op de Cranenborch of Op Cranenborch. Ze woonden dus op een locatie met de naam Cranenborch.

In het doopboek van Vorden staat dat op 29-9-1672 ene Hendrick op Kranenburg is gedoopt en dat hij de zoon is van Wendel op Cranenborch. Gezien het doopjaar 1672 en de naam van de vader Wendel op Cranenborch stond die hoeve daar dus al voor 1672 en zelfs al voor 1636. In het doopboek komt namelijk ook voor dat op 6-3-1636 ene Griete op de Cranenborch is gedoopt en dat zij de dochter is van Hendrick op de Cranenborch. Deze Hendrick zal dus ongeveer rond 1600 geboren zijn en hij woonde op de hoeve de Cranenborch in Vorden. Uit nader onderzoek bleek dat Hendrick een nazaat is van Willem Gielisz. te Cranenborch, die in Beltrum rond 1470 een hoeve bouwde met de naam Cranenborch. De hoeve in Vorden zal dus de naam hebben gekregen van haar stichter, een nazaat van Willem Gielisz., dus Hendrick of diens voorganger en niet van een oorspronkelijke locatie.

De Hendrick op de Cranenborch van 1600 was protestant en hij was zeker niet bekrompen. Hij had een grote schuur waar de toen nog vervolgde katholieken hun diensten mochten houden nadat de katholieke godsdienst na ca 1600 was verboden. Hij vroeg wel f 30 per jaar voor het gebruik ervan. In de doopboeken van Vorden komt de naam Kranenberg of Cranenborch daarna nog regelmatig voor. Het huisje dat Herman Franckmeulen de pastoor in 1716 schonk om er diensten te houden, moet wel de hoeve Cranenborch zijn die in 1672 werd genoemd. Deze vroeg hiervoor overigens geen geld, maar zijn nazaten trokken dit later weer recht.

Kiest u zelf welke verklaring u het meest logisch lijkt.

Jan Willem de Grijter

Buurtbus

De buurtbus, lijn 193, rijdt weer vanaf station Vorden naar de Kranenburg. De bus rijdt alleen op werkdagen, ma. t/m vrij., in een eenuurs dienst van 7.30 tot 18.30 uur en geeft aansluiting op de treinen in Vorden. In het weekend op afspraak via OV informatie 0900-9292. Dienst regelingen ook in het museum verkrijgbaar.

Museum van het Ambacht

Zaterdag 6 februari hebben 4 vrijwilligers een deel van de inventaris van de door Pierre Cuypers gebouwde Vondelkerk te Amsterdam opgehaald in het voormalige Museum van het Ambacht in den Haag. Het was een hele klus om uit een kleine en moeilijk toegankbare ruimte de grote, maar ook waardevolle spullen in de vrachtauto te krijgen.

Als "Museummedewerkers" viel ons wel het bord op de buitenmuur op waarop de historie van het pand is weggegeven.

We kunnen dan nog even!

Museumwetenswaardigheden

De coronacrisis is ook voor ons als museum zeer voelbaar. Al de cijfers hebben er onder te lijden, maar we willen er toch enkele publiceren.

Het aantal volgers op facebook was op 31 december 841. Het aantal bezoekers bedroeg ongeveer 3500 met de pieken in april en begin december.

Het aantal bezoekers bleef steken op 2743, waarvan 386 met de kerst. 1492 bezoekers maakten gebruik van de museumkaart.

Het aantal donateurs per 31 december bedroeg 276, een mooi aantal wat vrij constant blijft. In deze tijden een welkome bijdrage.

Kerst op de Kranenburg is dit jaar van maandag 6 december 2021 t/m zondag 10 januari 2022, met nagenoeg dezelfde tentoonstelling die nu maar 5 dagen heeft gestaan.

Word donateur van de SOGK

De SOGK is een particuliere organisatie die voor het uitvoeren van haar werk grotendeels afhankelijk is van haar donateurs. Voor een bedrag van € 25 per jaar bent u al donateur, maar een hoger bedrag is uiteraard welkom! U ontvangt dan gratis het kwartaalblad **Venster**. Een prachtig geïllustreerd tijdschrift met interessante (wetenschappelijke) artikelen en wetenswaardigheden over ons erfgoed, monumentennieuws en informatie over restauraties. Daarnaast kunt u natuurlijk deelnemen aan onze excursies. Voor meer informatie: www.oudegeldersekerken.nl

Colofon

Heiligenbeeldenmuseum

Ruurloseweg 101
7251 LD Kranenburg-Vorden
Telefoon (0575) 55 64 88 (tijdens openingstijden)
Website: www.heiligenbeeldenmuseum.nl
IBAN NL97RABO0327478748

Secretariaat:

Schoneveldsdijk 2, 7251 LE Vorden
Tel. (0575) 55 67 57

PR-commissie/redactie

Bart Overbeek en Jan Willem de Gruijter

Redactie-adres:

Bart Overbeek
Ganzensteeg 2
7251 LC Vorden
Tel. (0575) 55 64 71
Email: pr@heiligenbeeldenmuseum.nl

Openingstijden 2021:

Thematentoonstelling "100 jaar na Cuypers" vanaf toegestaan tijdstip tot en met zondag 31 oktober.

Kerst op de Kranenburg: van maandag 6 december t/m zondag 10 januari 2022.

Druk: Print2Pack, www.print2pack.nl

